

Szerkesztői iroda:

Nagyenyeden

A KIADÓHIVATALBAN

hová

lap szellemi részét illető

közlemények küldendők

Kiadóhivatal:

Wokál János könyvkereskedése

hová

az előfizetések és hirdetések

bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatnak vissza.

KÖZÉRDEK

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek

helyben házhöz hordva vagy

vidékre postán küldve

egész évre 4 frt,

félévre . . . 2 frt,

negyedévre 1 frt.

Hirdetmények díja:

3 hasábos petit sorért, vagy

ennek helyéért 5 kr.

Bélyegdíjért külön 30 kr.

Nyilvtér sora 15 kr.

A halálbüntetés.

Bűrtörvényrendszerünk hiányairól igen gyakran beszéltek újabb időben az ahhoz értők. A nem oly rég történt rablásadások egész sereg olyan kérdést vetettek föl, melyek mind e hiányokkal azoknak esetleges pótlásával foglalkoztak. Feltétlenül el kell ismernünk azoknak igazságát, kik e rendszer hibáira rámutatva, tökéletesítést sürgetnek, de azok ellen, kik az olykor olykor felmerülő egyes esetek okát az intéző hatalom hanyagságában keresik, mindig van egy komoly, súlyos szavunk. Mert lehet a rendszer bármily tökéletes, lehetnek a törvény végrehajtói bármily lelkiismeretesek, adandó alkalommal egy emberi vonásait levetkőzött lélek gazságán megbukik minden humanus eljárás és becsületes törekvés.

A mai időnek, a humanizmus e nagy korszakának nem utolsó törekvése az, hogy a halálbüntetést eltörölje. Hivatkozik a keresztény társadalom magasztos intenczióira; hivatkozik arra, hogy embernek nincs joga megfosztani embertársát életétől; hivatkozik arra, hogy a büntetés nem célja önmagának, mert a cél az eltévedettek megjavítása; és hivatkozik az emberszeretetre, mely az átok borzalmát nem bírja meg, mikor a földet az ember kiomló vére áztatja.

Lehet igazok azoknak is, a kik így beszélnek, de vannak ezek mellett az argumentumok mellett sokkal fontosabbak, a melyekért azokat az érveket a társadalom jelen helyzete mellett figyelembe venni nem lehet.

Egy héttel ezelőtt a városunkban levő országos fegyintézetben példátlan rafineriával követett el merényletet egy rab a beszolgáló ev. ref. lelkész Dr. Bartók György ellen.

Nagy rimánkodással kért engedélyt, hogy részt vehessen az istentiszteletben. Az engedélyt megkapta s istentisztelet végével örozva neki döfött az Úr szolgájának s vérfigyasztó merénylete csak azon bukkott el, hogy nem kapott elég alkalmas eszközt tervének végrehajtására.

A veszély, mely a hivatásának teljes odaadással élő papot, társadalmunk egyik legkiválóbb alakját, általános szeretetünk és tisztelőnk tárgyát fenyegette, a hir első hallásakor borzongó izgatottsággal töltte el a kedélyeket s fölkaparta a vért, melynek csöndes keringése jellemzi leginkább városunk békés lakosságát.

Csak isten hatalmas karja védte a gazság kiszemelt áldozatát, hogy megdicsőítések az ő szelleme a benne bizokon.

Az őt, kinek fegyver volt kezében, megkövültén állott az eset láttára s míg tagjait mozdulatlan dermedtség bilincselé le, a töredelmesebb rabok arczát halálos rémület füsté halványra.

A terv nem sikerült, de sikerülhetett volna. És akkor kicsoda állott volna elő, hogy megvédje a humanizmusnak főnőbb felhozott argumentumait?

Ez az eset igen nyomós érv a mellett, hogy az emberi léleknek — fájdalom — vannak olyan fattyuhajtásai, melyekkel szemben egyetlen javító eszköz: a kötél!

Megengedjük, hogy azok között, kik nagy büntényekért a börtön falai közzé kerülnek, vannak olyanok is, kik hajlandók a javulásra s tán még olyanok is, kik véletlen fölhevülés áldozatai s a büntetett elkövetési percén kívül nem is voltak rosszak — de a jelen eset arról is bizonyosságot tesz, hogy a fegyenczek között akárhány, még a vasperecz kemény fogása mellett is ártani szeret

s a vadállattá aljasult egyén még e dohadt levegőben is szomjuhozza a vért. Mondhatják nekünk váltig, hogy az erkölcsi világban abszolút nulla nincsen, a jelen eset feljogosít arra, miszerint matematikai kifejezéssel élvén mi is állítsuk, hogy van minus egy, minus kettő stb, mert a baromnak eljárása kevesebbet mutat még az erkölcsi nulla pozitív mennyiségénél is.

Az ilyenekkel szemben szükség van a büntető igazság elrettentő példa mutatására, mert a mily vérengző, másfelől épen oly gyáva s vérengzési vagyát csak saját gyávaságával lehet legyőzni.

És ha a keresztyén társadalomnak magasztos intencziói vannak, ezek között ha nem legmagasztosabb, de legszükségesebb az, hogy a rákfenés tagokat a jóknak javáért ki kell vágni. Enyhe büntéssel való javítás csak gyöngédségre hajló lelkeknek való; durva, megrögzött állatiaságot drámai szigor béníthatja meg. Az pedig hamis bölcselkedés, hogy a halálbüntetés nem egyéb mint egyik embernek életétől való megfosztása a másik által. A társadalmat az igazság törvényeinek szelleme kell, hogy vezesse és ez a szellem nemcsak a javulást sürgeti, de követeli egyszersmind a társadalommal szemben elkövetett sérelem megtorlását még pedig épen oly mértékben, a mily mértékben a sértés elkövetett. Az egyén csak eszköze a törvények szellemének és e szellem követeléseinek eleget kell tennie, ha azt nem akarja, hogy minden társadalmi, jogi rend szétrohanjon. Az ember szeretet pedig minden időben az emberiség haladását kívánta és kívánja ma is a társadalom közboldogságát s vajjon inkább boldogul a társadalom, ha Dr. Bartók egy szörnyeteg kése alatt holtan rogyik össze, mintha az a vadállat méltó helyén: a kötelen veszett volna?!

TÁRCZA.

Emlékezés Nagyenyed pusztulására.

(1849. január 8.)

Szilágyi Farkastól.

Egyóbaránt a nők és gyermekek legyilkolására fordított fáradság csaknem felesleges fáradság volt. Ezt ők is jól tudták. Jól tudták, hogy ezt a munkát elvégzi a borzasztó hideg, főleg ha ők a szerencsétleneket ruházattól megfosztják s futásra kényszerítik. Elvégzi a lelki rázkódás.

Nem is esalódtak, mert felnőtt nő a hideg és félelem miatt, a már ismert arányt tartva szemelött elpusztult legalább is 60 (32 tudva van), gyermek legalább is 80. 90 (46 tudva van). Lázár István fazekas neje megörült s örülten halt meg.¹⁾

Az erőszakosan meggyilkoltak tulnyomó nagy, 60—70 százaléka természetesen a férfiakra esik.

Az áldozatok számának kimutatására, a maga helyén és idejében még vissza fogunk térni.

Bizonyára nem a vezérek szelidebb eljárását czélzó utasításainak köszönhető, ha ilyen czélzatu utasítás egyáltalán létezett, mit én nem hiszek, hogy Enyeden ama borzasztó napokban magyar emberek életben maradtak, hanem köszönhető igen természetesen legelső sorban Isten különös kegyelmének. Köszönhető azon nemes magatartásnak, melyet az enyedi oláhok egy része, mint örömmel láttuk, ama végzetes napokban, üldözött magyar testvéreik iránt tanúsítottak. Köszönhető annak, hogy a megrohanók között is voltak akár hányan nemes érzésű becsületes emberek, kiket a kényszerűség hozott a

táborokkal Enyedre s itt csak ácsorogtak, de nem raboltak, nem égettek és nem gyilkoltak. Nem csak, hanem mennyire tehetők, elfajultabb társikat a rombolás és vérontás rettentő munkájában mérsékeltek.

Az ilyenek elől menekültek férfiak, nők, gyermekek.

Köszönhető a lustaságnak, mely az oláh parasztság nagy részének egyik sajátja, mely egy időn tul mindent meg un. Köszönhető, hogy a támadók nagy része folyton részeg volt s nehezen tudott mozogni. Köszönhető az enyedi magyarok azon leleményességének, hogy közülök sokan oláh népviseletbe öltözöttek, a rabló oláhok közé vegyültek s ezuton menekültek: Nem tudok esetet, hogy oláh népviseletbe öltözöttek magyar embert lelőttek volna. Nemcsak magok menekültek, de megmentették több jó emberüknek veszélyben forgó életét. Főleg a nők közül vállalkoztak többen erre a veszélyes, de az adott borzasztó viszonyok között indokolt eljárásra.

„Egy ifjú leány — írja a „Honvéd“, fátának²⁾ öl-

²⁾ Fátának nevezik a felnőtt oláh leányt. tözve mint oláh leány szülői vagyonát, hogy megmentse, szánakat huzva jár fel s alá s álrühában vinni kénytelen, ezer veszély közt, sajátjukot s titkon ássa földbe. Menet több férfiakra mért csapásait az oláhoknak feddőleg elhárítja.“)

Kik oláh népviseletben jártak az oláh táborok sorai között s teljes prédára jutott vagyonunk egy részét ily uton mentették, olyan az intelligens osztályhoz tartozó enyedi magyar nők nekünk is van tudomásunk.

Legnagyobb szerencse volt azonban, hogy Tordáról, habár elég későn, de még is akkor, mikor még sok életet megléhetett itt menteni, magyar mentő csapatok jöttek. Sőt a katasztrófa 7-ik napján Lozenau és Svarczenau is küldöttek mentőcsapatot az osztrák hadsereg sorából. Ezen csapatok mint később látni fogjuk, legalább is másfélszer

szerencsétlen enyedi ember életét mentették meg.

Ha az Enyedet megsemmisített oláh táborok mind olyan indulatu emberekből állottak volna, milyen volt pl. Nemes Juon a háportoni oláh pap fija, Repedje Nikulás a felgyógyi oláh pap, a gyertyánosi oláh pap fija, a felenyedi akkori dászkel fija, Gróza Isztráti enyedi hentes sat. sat, azon esetben ezen szerencsétlen város területén magyar ember életben nem marad.

Főleg a papság és a Balázsfalván tanuló fiatalság nagyobb része vált ki az embertelenség munkájában. Előlük, mennyiben tőlük függött menekülnie nem lehetett senkinek. Ezek nem kimélték senkit, lett legyen az férfi nő vagy gyermek. A vandalizmusban ezek jártak elől. Ezek voltak az irtózatos munkában példásadók. Adott példák és fenyegetéseik által ők serkentették a félre vezetett elámitott, tudatlan pórnépet, hogy vetkezzenek le magukról minden jobb érzületet s raboljanak, égessenek és öldököljenek.

Van Enyeden 30—35 cigány* család, mely közel 250 lelket számlál. Kevés kivétellel földhöz ragadt szegény, de igen természetesen lármás népség. Réges-régen a Magyar utca, illetőleg a város végén laktak, de miután a város főleg észak és északkeleti irányban terjedt és terjed, Farao népének eme töredéke jelenleg csaknem közepén lakik a városnak a Malom árok és patak között.

Kiméletben a nyomoruság ezen emberei sem részesültek.

A katasztrófa bekövetkezése után a telep összesnépe siketítő jajveszékésben tört ki. Százával futkosott jobbra balra. Most a residentia, majd a Straubné telkét lepték el, kik a telepen maradtak a Fánturi Károly és a Horváth (Csikai) János házában és háza környékén csoportosultak.

Az első éjj folyamán békét hagytak nekik, de már jan. 9-én reggel őket is megrohanták s fenyegetések és verések között pénzt követeltek tőlük.

¹⁾ Lásd Viskolczy H. jegyzetei.

²⁾ Lásd „Honvéd“ 17-ik szám 66—68 lap.

Igen, igaz van a humanizmusnak. A halál-büntetés eltörlésére célzó törekvés magasztos. De még nem a társadalom mai helyzetéhez való. Ma még nem lehet azt börtönbüntetéssel — bármi szigorú alakban — helyettesíteni, még ha az ítélet életfogytig méri is azt ki. Ez a javulásra hajlandó fejezeteknek eleven kárthat, rosszabb a halálnál, a megöregszetteknek idő engedés, gaztervek forralására. Majd, mikor a társadalom általánosan oda fejlődik, hogy más hathatósabb nevelési eszközökkel tudja megővni gyermekeit a rossztól, akkor helyén és idején lesz ama nemes cél teljes mértékben megvalósítani. De ahhoz teljes, tökéletes átalakulás kell. Addig csak az lehet a jelszó „ne tessék gyilkolni s akkor nincs kötéhalál!”

A börtön-igazgatóságok pedig tanulják meg a jelen esetről is, hogy a hivatalosokat ne egyetlen örök fedezete alatt bocsássák az emberi élet elkárhozójai közé, még akkor sem, ha a menyeyei kegyelem s az emberi részvét szavát hangoztatja hivatásánál fogva a bűnös lelkek szenvedélyeinek csillapítására s bizonyára némelyeknél igaz fájdalmuk enyhítésére. Sz.—ő.

Merénylet a templomban.

Ma egy hete, július 6-án délelőtt azon megdöbbentő hír riasztotta fel Nagyenyed lakosságának apraját-nagyját s járta be aztán a vidéket is, hogy dr. Bartók György ev. ref. lelkész, teológiai tanárt s városunk közkezdveltségű jeles férfit, a helybeli országos fejezetet imaházában tartott isteni tisztelet alatt egy fejezecs vártaulul megröghanta s rajta életveszélyes szurást ejtett. Nincs kétség benne, hogy a merénylő ily célzattal emelte lelkészére s gyakori vizsgálójára gyilkos eszközt, de szerencsére a véletlen me húsította a gonosz szándékot, s a tettét megfosztotta végzetessé válható következményeitől.

Ily tett nálunk annyira szokatlan és szerencsére annyira ritka, hogy megérdemli, hogy annak eddig meg tudhatott körülményeivel közönségünket részletesebben megismertessük.

A merénylő Kis (Klein) Géza 40 év körüli, kikeresztelkedett s református hitre tért izraelita, ki Sepsiszentgyörgyön s annak vidékén mint kereskedelmi ügynök bolyongott, tényleg azonban mint valamely bankó készítő banda titkos tagja s hamis bankók forgalomba hozásával foglalkozott, míg rajta vesztvén bíróság elő került s 6 vagy 7 évi fegyházbüntetésre ítéltetett. A kis természetű, vézna testalkatú fejezecs az itteni fegyházba kerülvén, csakhamar azzal kezdte magát mulattatni hogy különböző egyéneknek, állítólag egykori czinkos társainak fenyegető leveleket írogatott azon célzattal, hogy azoktól különböző ürügyek alatt pénzt zsaroljon. Ezen s ezekhez

hasonló egyéb tettei nem voltak alkalmasok arra, hogy magát felebbvalóival megkedveltesse, ellenkezőleg, ezek kénytelenek voltak őt magán elzárással büntetni. A merénylet napján is magánosan volt elzárva s rimánkodva és sirva kérte a helyettes igazgatót, hogy engedje templomba menni hogy legalább imádkoznia szabad legyen. Erre meg is kapta az engedélyt. Mint a körülmények mutatják, már két héttel előbb el volt tökéltve a merénylet végrehajtására, de ez akkor azon hiúsult meg, hogy a lelkész más helyen lévén elfoglalta, isteni tiszteletet nem tartott.

Vasárnap 9 óra előtt 51 ref. vallású fejezecs a templomba vonul s Dr. Bartók György elrendezi, hogy a padokban ki hol foglaljon helyet. Örízetül egyetlen ő volt kirendelve s ez is egyszer a távoli irodában ment tentáért, ugy hogy a lelkész minden örízet nélkül maradt egyideig veszedelmes hallgatóságával.

Kis (Klein) Géza 10 percel később jő s az ulolsó pad szélén foglal helyet, honnan a lelkész felkelti s 1—2 paddal előbb ülteti. Dr. Bartók megkezdí egyházi beszédét s azon tételt fejtegeti hallgatóságának, hogy mily nagy szüksége van e földi életben minden állású és sorsu embernek a Krisztusba vetett hitre, s hogy a nélkül mire sem mehet. A beszéd végeztével kifelé indul, ekkor Kis (Klein) Géza felemelkedik ülőhelyéből s egy hegyes fanyelű biciskával teljes erővel altestébe szur. A lelkésznek ki a merénylet feletti felháborodás s a vézes percz izgalma miatt a szurás fájdalmát nem érzi, azon sejtelve támad, hogy a fejezecs valamennyien vesztére akarnak törni, s hogy az érzett lökés jeladás akar lenni az általános támadásra. Majd látva, hogy a többi fejezecs magatartása nyugodt s nem fenyegető, e szavakkal fordult a merénylőhöz: „miért tette ezt? hogy merészkedett ezt tenni? a miéért me gette a feltételes szabadságot?” Erre az órhöz fordulva megrendelte, hogy a fejezeczet fogja meg s vezesse az igazgatósági irodába.

Az őt, ki eddig elég sajtáságosan néma és tétlen tanuja volt a borzalmas jelenetnek, ismételt felhívásra engedelmessékedett, de a merénylő kezéből is a fejezecs facsarták ki a vézes eszközt. Dr. Bartók György is az iroda felé tartott jelentést teendő a történetekről s még itt is azt hitte, hogy csak erős lökést kapott, míg valaki figyelmeztette, hogy jölesz megvézni nincs e megszurva. Az átluggatott s vérrel előntött ruházat feltárásakor kitudt a vérző seb a ködöktől balra s ennél kissé magasabban. Az első segélyt az intézeti orvos megérkezéig egy fejezecs nyújtotta, elég jó kötéllékel látva el a vérző sebet.

A seb orvosi kezelés mellett most már szépen gyógyul a örömmel irhatjuk az aggodó s mély részvetet tanusító közönség megnyugtására, hogy dr. Bartók György vesztvén tul van s teljes felgyógyulása mielőbb várható Szerencsés megmenekülése főleg annak köszönhető, hogy a szurás a test oly részén ejtetett, hol a több rétegű, szörkerméjű ruházat ellenállása a szurás erejét meggyengítette annyira, hogy a kés hegye a hashártyát és beleket át nem furhatta. Az ügyet a járásbírósg vette ke-

zébe s így várható, hogy a bűnös elveszi főrvényszerű büntetését. De kárpótolja-e ez a szerető család kiállott aggodalmait? Alig ha. További kérdés, hogy vajjon az ilyen megdöbbentő eset sem fogja felrázni az intéző köröket, hogy sikeres védelemről gondoskodjanak azon tisztviselőik részére, kik a társadalom javíthatatlansait javítani akarják, kiknek a börtön falain belül is bőséges alkalmuk van bántani és sújtani a társadalmat. Dr. M. K.

Gyermekmenhelyek.

Nagyenyeden történt két év előtt, hogy egy szegény asszony 4 éves leánykáját otthon hagyván, míg maga piacra ment, férje pedig munkában volt, a gyermek, ki ingecskebe volt öltöztetve a tűzhely parázsával játszva azt magára huzta és inge lángot kapván, oly súlyos égési sebeket szenvedett, hogy azok következtében leirhatatlan kínok közt elhalt. Hajlott koru szülők egyetlen gyermeke volt.

A jelen év nyarán ugyancsak Nagyenyednek alszegre eső részében 2 gyermek gázoltatott el kocsii által.

Ezen esetek arra indíthatnak, hogy tekintettel Nagyenyed szegénysorsu gyermekeinek a munka időben a felügyelt hiányából származó veszélyteljes sorsára, azon vidéken egy gyermekmenhely felállításának eszméjét megfontolás tárgyává tegyük.

Az új hid közelében a Bethlen főtanodának is van kertje és használatban nem álló épülete, a városnak is egy használaton kívül helyezett nagy köistállója. Bármelyik alkalmassá volna tehető egy gyermek menhely részére.

Ugy a beruházási, mint fenntartási költségekhez első sorban a kulturegyleti fiokkór 25 % -os bevételei volna számíthatók és a kulturegylet kezébe vévén az ügyet megszerezhetné a még szükséges forrásokat, a hatóság, közönség és a menhelyet használó gyermekek szülőinél.

Egyszerű népek, mint melynek szüksége van a menhelyre, egyszerű igényei is.

Szükség volna egy ily menhelyre a város felső részében is az Ilyés kutja, vagy Salmen sikátor körül, de egyelőre legalább egy ily menhely felállításának valóban eljött már az ideje.

Egyébíránt a kisdudovói törvény is módot nyujt 3 %-ig terjedő község pótdadó alakjában, a mi Enyeden 600 futra menne, a menhely felállítására, sőt ezen eszköz igénybe vétele mellett erőlyes s lelkes munkával egyidejűleg mindkét menhely fenntartása eszközölhető volna. Hogy nagy dolgokat lehet gyorsan valósítani, azt a kitűzött határidő alatt elkészült marosi hid példája ép ugy bizonyítja, mint az, hogy Nagyenyed monographiájának megírása tekintetében 10 év óta hiában irunk és tanácskozunk, míg Gyulaféhvárról szűkebb pénzügyviszonyok közt megszavazta a szükséges áldozatot is. Dr. W. A.

LEVELEZÉS.

A vizaknai honvédhullák.

Vizakna, 1890. július 9.

A rendkívüli zivatar folytán vízzel színdíltig telt, súlyos aknából felszínre jött hat hulla száma némely új-

Ilyen nekik kevés vala. A kinek volt adott, kinek nem volt, letérdelve s összekulesolt kezekkel kegyelemért esdekelt. Csikai Lászlót halálra verték, egy Csepel nevű cigány 4 éves fiát láncaival keresztül szurták, a Bóza házáat kivülről meggyujtották. Ezen szegényes hajlékban rejtőzködött Enyed legkeresettebb szülésznője Sántáné.

A szerencsétlen asszony rejtékhelyéről egy ideig nem mozdult, jóllehet az épület fedele feje föött már javában égett. Végre menekülésre határozta magát. Az ajton már nem jöhetett ki, az ablakon tett tehát menekülési kísérletet, de míg a szük ablakon kimászhatott, összeégett annyira, hogy rövid idő múltával, nagy kínok között meghalt.*

A még életben levő azon enyedi magyar emberek, férfiak, nők, kik jan. 9. 10. 11. én, oláh népviseletbe öltözködöttek, tőlük elszakadt kedveseik s értékesebb ingóságai után kutatva, Enyed lángokban álló utcáin mozogtak, a szerencsétlen város akkori képét, összhangzón ekép rajzolják:

Csaknem mindenik épület ajtain és ablakain füst és láng omlott ki. Akkárhány lakóház belseje ugy nézett ki mint a sütő kemence, melyben a hevíő tűz javában ég. Füst és láng emelkedett a város területén mindenfelé. Az utcák tele félig összetörtött butoradarokkal, égőtörmelékkel.

Hajtásnyi távolban egymástól egy két, néhol öt tíz halott vagy iszonyuan eltorzult haldokló. Némely hulla mellett gazdját vesztett eb ült s fájdalmasan vonított. Itt ott egy egy oláh népviseletbe öltözködött nő vagy férfi ajkáról fájdalmas felsohajtás hangzott el, midőn valamely hullára vetette szeméit. Enyedi magyar emberek voltak az ilyenek. Szeretteik valamelyikét ismerték fel a halottban. Az ilyen viszont találkozások lopták ajkaikra a szerencsétleneknek eme fájdalmas felsohajtásukat, melyek

* Szemtanuk közlése alapján.

ért az adott viszonyok között igen könnyen életükkel lalcolhattak volna.

Az oláhok kissébb-nagyobb csoportokban egyik telekről jöttek ki, a másikra meg tértek be. Mások lőfegyvereik, láncaikkal vagy dorongjaikkal támaszkodva tanácskoztak, pipáikkal gyujtottak, olykor nagyokat röhögtek s ha egy-egy szerencsétlen magyar embert előbukkanni láttak, hajrát kiáltottak, utánna löttek vagy szaladtak, miként a hajtóvadászatra kirendelt falnépe szokott tenni midőn valamely üldözött erdei vad szeméi előtt előtűnik. Mások hármával-néggyével összebujva, a rablott pénz vagy másnemű értékes ingóságok elosztásával foglalkoztak, minnek alkalmából néhol káromkodások voltak halhatók melyek rendszeren vad dulakodással végződtek. Mások jobbra-balra dőlöngöztek. Némelyek a lábra állásnak resjuk felette nehéz feladatával bírtak. Néhol kisebb-nagyobb köröket formáltak. Ezen körök közepén egy-két magyar ember térdelt kegyelemért esdekelve, kiket végre is vagy agyon löttek, vagy agyon vertek. Itt ott, tizen-huszan láncaikkal között fogva levetkezett magyar embereket sétáltattak, vagy huzoztak. Néha szivetrázó jajgatás volt hallható. Kiké eme jajgatások valának, azokat szivtelen felkelők szurták láncaikkal, vagy verték agya-főbe dorongokkal. Egyik vagy másik égőtörmelékkel vett kezébe s ment vele odább, hogy tüzet gerjessen.

Mások az épületek fedeleire kapaszkodva azokról a havat hányták le, hogy az emészteni kezdett láng haraphassék tovább.

A tribonok lóhaton vagy gyalog folyton jöttek mentek, parancsokat osztogattak. A rombolás és gyilkolás munkájában kitartókat dicsérték, az ácsorgókat foglalkozásra serkentették, a nemengemeskedőket fenyegették, lögdösték. A pusztulás sajátos zajában néha dobok pergése vegyült, mire a támadók a város egyik, másik pontján nagyobb tömegekbe verődtek össze s egy-egy lovastribunál parancsokat vetek. Gyakran erősebb tüdőjü embe-

rek éles kiáltozásai pótlották a csekély számmal levő dobokat s eme kiáltozások gyűjtötték össze parancs vételre a fegyveres pornép százeit, ezreit. A gyulaféhvári várból kiosztott kézi lőfegyverek, teljes rendtelenségben, megszűnés nélkül puffogtak a város mindenik pontján éjjel nappal.

A szekerek, szánok, a havasi mokányok lovai üresen vagy megrakodva folyton mentek-jöttek.

Vad állatokhoz hasonló ordítószó, pokoli láрма mindenfelé. Szóval óriási zűrzavar, milyenről fogalma sem lehet az embernek, ki nem látott] várost íánátizált pórhadak égő bosszuvágya, véres kezei és széthordott tüzes úszkái által megsemmisülni. Ezen néhány általános vonásból is láthatjuk, hogy Enyednek ama napokban valóban idegrázó kinézése volt. Annyira idegrázó képe, hogy midőn jelen dolgozatomhoz adatok gyűjtése céljából olyan öreg enyedi magyar embereket kerestem fel és hallgattam ki, kik ama napokat itt nyomorogták át midőn ama borzasztó idők és események emlékei lelkük világában felujitak most 41 hosszú esztendő után is, fájdalmas zokogásban törtek ki s a késő öregkor által megbarázdált arcaikon egymást sürően követő könnyecsek pergették alá.

Említve volt, hogy az enyedik egy része a város pusztulásának kezdetével s főleg jan. 10-én menekült a város területéről a szőlő hegyekre, pásztor lakokba, a közeli erdőségekre, ki a melyiket közelebb érte s hol üldözött élete számára menekülést remélt találhatni.

Kényelemhez szokott nők hiányosan öltözködve, némelyek félig meztelenül, mert testükről a ruhát letépték, csecsemőjükkal karjaikon, ruhájokba csipesszedett gyermekeiktől kísérve, jobbra balra huzatva, éjnek idején 22—24 fok hidegben, térdén felül örő hóban, félig örülten szaladtak a szőlőhegyekre, a „Bükkös” és „Farkaspatak” nevű erdőségekre. Sőt még a Bethlen főiskola felnyed-muzsinai, Enyedtől jelentékeny távolban fekvő kietlen erdőségei is fogadtak magukba ilyen szerencsétlen menekülteket, hol akár hányan napokat töltöttek el,

ságfudósító és 300-ra — logból enny három év el már másnapból Bortmes pénzügyör á

A hull

Jancsik szel

fehér és

lövési és vá

mok csak eg

s ott fekete

mondták, ho

azóban Kö

más két orv

a hus csak

piros, akár

dő épek volt

nálva voltak

A hull

arra mutat

mellén van

dal ejtett vá

Az öng

káll, haja,

teljesen ép

A halc

háromezerny

és általános

A kop

tak boritva

a halotti da

alatt sem

és fél év elő

temetésen ot

Takács Mőze

mint gyász

testület, sőb

a románokat

venkilenezbe

diszes érde

A halc

Bakk Endre

létesítője sze

gyönyörű be

közönséget.

Ugyanc

már eltemett

takat, s így

nyugodtak v

Ezután

ásott mély sí

val a sírhely

ség soraiban

A tűzo

mellét beere

Sylvester

egyházi szón

em maradt

a hazától

hogy nem b

dét bevegez

oltók nem v

arazukon vég

Azután

Károly 48-as

tató beszéde

ki az igaz r

kezdett szola

Könnye

im, a hála k

A szen

tetek, mint

édes lehet,

Neház

egére, de a

tűzni, tenni

Ti, baj

küzd az ész

lata:

Feljöv

él s még ne

förvényszerű
salád kiállott
gy vajjon az
z intező kö
azon tiszt
nait javitni
es alkalmuk
Dr. M. K.

egy szegény
ig maga pi
ermek, ki
al játszva az
ulyos égési
leirhatatlan
len gyerme

nek alszeg
si által.

tettel Nagy
őben a fel
a, azon vi
máját meg

ának is van
árosnak is

Barmelyik
ly részére.
egekhez első
ei volnának

ügyet meg
óság. közön
icél.

ge van a

ps felső ré
körül, de
nak valóban

ot nyújt 3
i Enyeden

ezen esz
kával egy
hető volna.

azt a kitű
épgy bi
raphiájának
és tanács

nyok közt
Dr. W. A.

július 9.
g telt, sü
mely uj

levő do
es vételre
vári vár
enségben,
pontján

ovai üre

oli lárma
alma sem
fánátizált

éthordott
általános
ban való

pe, hogy
ezeljából
fel és

át midőn
világá
is, fáj

ital meg
eseppék

a város
nekült a
okba, a
s hol ül

idve, né
letépték,
t gyer

idején
ig örül
Farkas
főiskola

en fekvő
rencsét
ttak el,

ságtudósítók fantáziájában felszaporodott már 48-ra, 90-re és 300-ra — a különböző variációk szerint. Igaz a dologból ennyi: a víz felszínén találtatott öt honvéd és egy három év előtti öngyilkos (Kollár Máttyás) hullája, s azok már másnap, azaz f. hó 3-n kivették a nagy mélységből Bortmes szepeni szabómeister és Mohai Géza helybeli pénzügyőr által.

A hullákat már más nap megnézték dr. Ottó és dr. Janesik szepeni orvosok. Konstatálták, hogy a bőr szép fehér és teljesen át van hatva sóval; felismerték a lövés és vágási sebeket mind; s minthogy a hus és izmok csak egyes törések és zúzódások helyén látszóttak, s ott fekete csepyszerű anyagot mutattak, valószínűnek mondták, hogy a test többi részeiben is ilyen a hus. Azóban Köni Henrik dr. szepeni törvényszéki orvos és más két orvos által eszközölt boncolás azt mutatta, hogy a hus csak a törések helyén fekete, másutt pedig szép piros, akár a sóval páczolt hus. Máj, szív, vese, sziv, tüdő épek voltak a felboncolt honvédnél s teljesen impregnálva voltak a só által.

A hullák kezei és körmei igen szépen ápoltak és arra mutattak, hogy az illető uri ember volt. Jobb felső mellén van egy lövés és nyakszirtjén egy lovassági karddal ejtett vágás látható.

Az öngyilkos areza teljesen fel volt ismerhető, szakála, haja, szemöldöke, fogai megvoltak s még az ing is teljesen ép volt rajta.

A halottak temetése vasárnap ment végbe mintegy háromezernyi közönség jelenlétében s rendkívüli díszesen és általános részvét mellett.

A koporsókat, melyek szebbnél-szebb koszorúkkal voltak borítva a tűzoltók vitték. Ők voltak a fáklyavivők és a halotti dalárda is. Meghatóbb temetést egy emberélet alatt sem lehet látni, mint a milyen a negyvenegy és fél év előtt elesett szegény honvéd hőské volt. A temetésen ott voltak Deésy Boldizsár, id. Szócs Sándor, Takács Mózes, Timár Károly negyvennyolcas honvédek, mint gyászoló bajtársak; ott a városi tanács, a képviselő testület, sóbányahivatal, járásbírók tagjai, a lelkészek, a románokat sem véve ki s ezenkívül sokan, kik negyvenkilenczben elesett kedveseiket sirathatják, s rendkívül díszes érdeklődő közönség.

A halottas házat lépező sókamrában Szentkatolnai Bakk Endre plebános, a jeles történész s a honvédemlék létesítője szentelte be a koporsót, s mondott egy igazán gyönyörű beszédet, a mely mélyen meghatotta a hallgató közönséget.

Ugyanó már 1880-ban, a honvédemlék felállításakor már eltemette volt a „súlyos akná”-ban nyugvó halottakat, s így tehát nem áll, hogy mostanig eltemetetlenül nyugodtak volna.

Ezután megindult a menet a honvédemlék mellé ásott mély sir felé. Mikor a menet lobogóival és fáklyáival a sírhely felé közeledett, felhangzott a díszes közönség soraisban a szokás.

A tűzoltó-dalárda gyászdala és a „Szózat” hangjai mellett beeresztették a sirba az öt koporsót. S azután Sylvester Domokos református lelkész, a nagyhirű egyházi szónok mondott egy remek beszédet, mely alatt nem maradt egy szem sem szárazon. Édes szülőjüktől, a hazától bucsuztatta a hős honvédeket, s elmondta hogy nem hiában küzdöttek és vértették el. Mikor beszédét bevégezte, oly nagy volt a megindulás, hogy a tűzoltók nem voltak képesek énekelni: hangjuk elszorult és arcukon végig csorgott a könny.

Azután félig behantolták a sirt s ekkor Timár Károly 48-as tűzértiszt mondott hős társai felett bucsuztató beszédet. Megható látvány volt a tisztos ősz honvéd, ki az igaz részvétől és megindulástól remegő hangon kezdett szólani. Beszédét a következőkben közöljük:

Nyugosznak ők a hős fiúk
Duló csaták után,
Nyugosznak ők, sírjok felett
Zöldel bokor, virány.

Zöldel bokor, zöldel virány
Mert vérek öntözé,
És hála könnyek hullanak
Az égharomat közé.

Könnyek hullnak most is sirotokra kedves bajtársaim, a hála könnyei.

A szent szabadság, a népjog védelmében elvértettek, mint mások sokan, de hosszú álmotok nyugodt, édes lehet, mert újra felvirult a hon!

Nehéz idők, vészteljes fellegek borultak hazánk egére, de a súlyos szenvedés alatt megtanult nemzetünk tűrni, tenni azt és mindent mi hazánk felvirágzására vezet.

Ti, bajtársak fegyverrel kezetekben küzdöttetek, ma küzd az ész mindenható tüze, és igaz lett a költő jóslata:

E porba omlott szép haza
Felfog születni még,
Van bíró a felhők felett,
Áll a villamos ég.

Feljövtek sirotokból, feljövtek megtudni tán hogy él s még nemzet e hazán?
„Él magyar áll Buda még”

Megszűnt a harezi lárma, megszűnt a harezi zaj. A nemzet és királya egy kézszorításban egyesült. Édes hazánk felett a béke olajága leng. Törvény védi polgárainak jogait, s az első örök jogok felett a koronás király. Bákén szántja barázdáit a földmives s aratja kalászeit.

A leégett kunyhók helyét emelkedtek büszke paloták, fővárosunk világvárossá lett.

Ipar, kereskedelem tanyát ütöttek itt, tűz paripák száguldják be rónáinkat mindenütt. Nem ismer határt már a gondolat: előre! előre! mindenütt a jeiszó, melyet ti bajtársak oly sokszor követtetek.

És ott ül együtt a bölcsék tanácsa, állandóan, mint a törvény rendelé, megvitanni, hogy mi kell, mi jó? Tanácskozásai felett Máttyás palotájából két szem örködik két szem, az örök fényü.

Ne ismer már határt a tudomány, s a művészet fölteszi mind erre koronáját.

Az ellen jó barátát lett, s velünk vállvetve védi ha kell — a hazát; feltámadt sírjából a honvéd s büszkén lépdel királya ajtaja előtt: nem őrizni azt vészöl, támadástól, de megmutatni, hogy itt lakik a király.

Ime bajtársak! nem hiába küzdöttetek: példátok — áldozni vért és életet, mindent a hazáért — mint törvénytábla áll előttünk: e tudat nyugtasson meg titeket s aludjatok tovább! aludjatok békén! eszedesen!

Es ti kedves honfitársaim! itt, hőseink sírhalmánál tanuljátok meg még jobban szeretni e hazát! Ne engedjétek kitörülni szívetekből elvázott vitézeink jelszavát: előre! Őrizétek meg kebletekben emlékét azoknak, kik érettetek s a jövőért áldozták fel életüket, kik győztek még akkor is, mikor bukniok kellett, mert

Csatájok a védelmezett
Népjog csatája volt,
Melyet szent eskü, szent kötés
Ellen. zsarnok típirt

És ha még is néha-néha lankadó hitűnket a kétség támadná meg, itt, vitézeink sírjánál nyerjen lelkünk új táplálékot, erőt a tette mi teremt szepet, jót, hasznosat és nemest!

Áldjuk örökre porait a névtelen hősöknek, kiknek
Keblkben a közerdekek
Szerelme lángola,
Karjaikban tiszta honfítűz
Szabljája villoga.

Márvány lapokra tettétek
Örök betűivel
A történet komoly szavu
Muzsája vést fel.

Legyen nyugalmuk új sírjukban csendes! Emlékük örökre áldott! Béke, örök béke poraikra!!!

***

A beszéd elhangzása után a dalkar éneke alatt egészen behantolták a sirt s ezután városunk lelkes fiatal magyar leányai tették arra koszorúikat. Deészy Boldizsár pedig máglyába tette a fáklyákat s megújította azokat áldozat gyanánt bajtársai sírján. A fáklyák füstje magasan szállt fel, hisz kedves volt ez áldozat Istennek. Az öngyilkos Kollár Máttyást ezután temette el Dabóczy Lajos luth. lelkész külön sírba, szintén nagy részvét mellett.

Egyáltalán igen meghatóan folyt le a temetés, valamint az egész — pár napig tartó — nevezetes esemény. Szócs József polgármester és Kremnitzky Amand bánya-főnök nagy tapintattal és teljes egyetértésben intézkedtek mindenben.

Ujabb hullák eddigelé nem jöttek felszínre; s a hat eddigi is meztelenül minden szíj stb. nélkül találtatott mert így dobták volt be, csonttá fagyva, 1849. február 5-én az akkori előjáróság intézkedése folytán.

Sz. G.

Asszonynépe, 1890. július 9.

Ha látták volna önök azt a sürgést-forgást, a mi július 5-én szombaton az asszonynépi áll. iskola udvarán végbement, azt hitték volna, hogy tán király, vagy legalább is cultusministert várunk, s azért vagyunk ily lázban.

No de, ha nem is vártunk sem királyt, sem cultusministert, mégis nem épen jelentéktelen esemény volt kilátásba helyezve erre a napra. Hiszen arról volt szó, és nem kevesebbről, hogy ezen az estén tánczestély rendezessék az iskola javára Asszonynépén. Bizony pedig a tánczvizigalom egy kissé ritka madár Asszonynépén, s annál szebb, ha jól sikerül.

De hátha nem sikerül!
Ez az aggodalom foglalkoztatta a rendezőseget 5 órától fogva, mert t. i. 5 óra volt a meghívókra a tánczestély kezdetéül jelezve, s 5-kor még semmi mulató közönség nem mutatkozott az iskola láthatarán.

Elűtötte a 6 órát is, (azaz elűtötte volna, ha Asszonynépén óra lett volna, de így csak a pénztárnok ur óráján mutatta) s még sehol sincs egy mulató lélek se! Mi lehet ennek az oka?

Egyik rendező annak tulajdonította ezt, hogy hátha a mulatni vágyó közönség nincs tájékozva az iskola volta képeni hollétéről, s így nem tudja hogy merre, — hova jöjjön mulatni!

Ezt az aggodalmat azonban eloszlatta az az egészséges színű és illatú lombsátor, a mely az iskola udvarán volt zöld galyakból összeszerkesztve a végett, hogy az idogáló családapáknak hős menhelyül szolgáljon! s a melyet különben Farkas Miklós körjegyző úr volt szives a jótékony cél előmozdítása végett a rendezőség rendelkezésére bocsátni, a mivel méltán kiérdemelte köszönetüket.

Ez a lombsátor, mondom eloszlatta az aggályt, mert hiszen mindenfelé ellátszóttak a szélben ringó zöld lombok, s hirdették a multság hollétét, de meg eloszlatta az aggodalmat az a busmagyar nóta is, a mit a zöld galyak árnyában huzott a barnaképu banda.

Sokáig találgatták, mi lehet az oka, hogy még mindig nem gyűl a közönség, míg végre egyikük a szeg fejére talált, azzal a kijelentéssel, hogy addig nem fog jöni senki míg a nap le nem megy, mert uagy a hőség, s melegben mulatni pedig senkinek sincs kedve.

Nosza, most egyszerre mindenkinék a haragja az öreg nap ellen fordult, s addigaddig lármaztak — zsörtölődtek, hogy végre az öreg nap is megunta a sok hereze-hurczát, d meg ezt is elgondolta, hogy hiába leselkedik most, hogy valamit láthasson a multságból, s föltette magába, hogy annál gyorsabban fogja megkerülni a globus tulsó oldalát hogy hajszaiba meglephessen s gyönyörködhessék bennünk.

És mi térés — tagadás, ez sikerült is a furfangos öregnek Mart, mihelyt látta a nyugati láthatáron, s szűnt egy kissé a nagy hőség, azonnal el kezdett gyülekezni a mulatni vágyók serege, s rövid időn együtt volt a nem nagy de díszes közönség, mely aztán kivilagos viradtig együtt maradt, s kitűző animóval lejtette végig a tánczrend minden pontját.

De nem csak erkölcsileg hanem anyagilag és jó sikerűnek mondhatjuk e tánczestélyt, mert a tiszta jövedelem: 22 frt

A pénztárnok úr megbízásából itt közlöm továbbá a közönség azon áldozatkész tagjainak névsorát, kik felülfizetni szives kedtek:

Monostori Károly 5 frt Szász József 2 frt ifju. Gáspár János, Orbán Venczel 1-1 frt. Bitai Ödön Fekete József, Szombat J. 80-80 kr. Barátosi János 50 kr. Magyarossi Albert 40 kr. Ágotha Elek, Farkas Miklós, Farkas Béla. ifj Jári Károly, Kiss Béla, Radivó Ottó 20-20 kr

És végül, kívánva, hogy mielőtt előbb egy, még ennél is sikerültebb tánczestély rendezhessünk az áldozatkész közönségnek a gondnokság nevében köszönetet mond,
Z. Szász Gerő.

IRODALOM.

A „Kis Művész”, Hoós János dévai képezdei zene-tanár által ének- és zongorára szerkesztett ifjusági zenefolyóirat 2-ik füzetek beküldetett. Mint az első füzet megjelenésekor, úgy most is a legmelegebben ajánljuk olvasóink figyelmébe e hűzogat pótló vállalatot, mely arra törekszik, hogy a zongorát tanuló ifjuságnak szórakozást nyújtson a mellett a sok száraz gyakorlat mellett, a melynek folytonos játssza által a legtöbb zongora tanító már ideje korán kiöli a gyermek lelkeből a zenére való hajlamot. Ozölja a magyar zene könnyű modorban való megismeretése, értelmi fejlettségüköz mért versekre írott dallamok által, melynél fogva nagyon alkalmas az ifju szívben idejekorán felkölteni a hazafias érzést, valamint a nemzeti irodalmunk és dalköltészetünk iránt való zseztetést. A „Kis Művész” mindkét nembeli ifjuságot, de sőt a felnőtteket is képes szórakoztatni dalszövegeivel és dallamaival. Különös érdekes e füzetben a következő című dal: Hogyan főzte meg Csibainé az eleven rákot? melyben a szöveg szerzője Heteyi Gábor egy valóságga megtörtént esetet ír le versben; a zenét hozzá Hoós János szerkesztő írta. E dalnak úgy szövege, mint dallama nemcsak az ifjuságnak, hanem a felnőtteknek is meg fogja nyerni tetszését. A „Kis Művész”-t különösen ajánljuk az elemi iskolák és ovodák gondnokságai figyelmébe. Előfizethetni a folyóiratra félévre 2 frtjával A „Kis Művész” szerkesztőségüél Déván (Hunyadmegye)

VEGYES HIREK.

— Margit főhercegnő esküvője. József főherceg leányak, Margit Klementina főhercegnőnek Thurn Thaxis Albert herceggel való egybekelési ünnepélye jul. 15-én lesz a budavári szent Zsigmond kápolnában. Az esküvő alkalmára a herceg egy új szalon kocsit készítettett melynek egy külseje miat belső kényelme valóban fejedelmi izlésre vall.

— Esküvő. Fényes családi ünnep volt e hó 5-én Etfalván, Imreh Albert földbirtokos házánál. E napon esküdtek örök hűséget imecsfalvi Imecs Béla ersei uradalmi főherczeg, Imecs Domokos volt marosújvári főszolgabíró fia, Imreh Anna kisasszonnyal, Háromszék egyik legszebb, művelt leányával. Az esküvőt gazdag lakoma követte. Lakoma után az új pár nászutra indult. Legyenek boldogok.

— A m. gazdasági egyesület f. hó 10-én tartott gyűlésében elhatározta, miszerint a „Székás menti” gazdasági egyesület egye-ülére hívja fel. Az egyesülés feltételül helyes volna, mert így a két egyesület tevékeny férfiai habár együtt is kevesen lesznek, de még is több eredményt fognak felmutatni, mint a mostan oly szépen, oly csendesen nyugvó egyesületek. Vármegyénk gazdasági fejlődése érdekében jobb jövőt remélünk.

— **Bágyoni Szabó Ferenc** meghalt! Mult het-főn temették el az öreg urat, ki nevelve túrta a sors szeszélyeit, melyekben bőven volt része. Pedig jobbra volt érdemes. Elvégezvén tanulását a Bethen főiskolában a brassói alsóbb, 1844-ben pedig Bécsben a felsőbb kereskedelmi iskolát járta s mint azon korban ritka kereskedelmi képzettségű intelligens férfi, fényes üzletet rendezett be Enyedben ott, a hol most Wokál könyvkereskedése van. A szép, gazdag üzletet az oláhok pusztították el. A forradalom után Szabó Ferenc volt az első egyike, ki haza tért. Tégia és cserép gyárat állított, majd a kollégium gazdaságában nyert alkalmazást, azután Enyed főjegyzője lett. Öregségére is hű barátjával Tatár Sándorral osztotta meg sorsát, együtt laktak, míg változatos életét a halál f. hó 5-én kioltá. Számos rokonja gyászolja, köztük Szabó Sámuel kolozsvári ref. tanár és gyermekei; Hege-düs János theol. tanár és gyermekei; Szabó Eszter és férje Szentpáli Ignác; továbbá Tatár Sándor és Dancs Mózes.

— **Értesítés.** „Élővizek” cím alatt egyházi beszédeimet már sajtó alá adtam, jóllehet a beérkezett előfizetések alig fedezik a költségeket. Augusztus közepén, jelzett munka kézbe kerülhet lesz; ke-re-m ez ideig mindazok részéről a jelentkezést, kik e művet, mint előfizetők akarják megszerezni A 10—12 ivnyi mű ára 1 frt. Maros-ujvár 1890. jul. 11. Jancsó Lajos ref. lelkész.

— A műbor rosz hirbe hozta Gy. Fehérvárt már széles körökben ugyanígyra, hogy „a vendéglősök lapja” július 1-én kelt számban egy egész czikket közöl a gyulafehérvári műbor gyártásáról, melyben kiemeli az itt működött adókövető bizottság abbéli érdemét, hogy nagy adóval igyekezett különösen G. N. urat megterhelni. Ez valóságos érdem is és még meg kell terhelni s nyilvánosan kiírni a többiek is, — saját egészségünk boraink és szőlőművelésünk megóvása kívánja ezt.

— **Üngyikossági ktsérelt.** Gy. Fehérvárt Takács József czipész megúrván életét, folyó hó 5-én kötéllel igyekezett létének segíteni; de ebbeli szándékát Hillinger Lajosné szomszédja észrevéven gyorsan elvágta a kötelet s orvosi segély és dörzsölés után visszaadott övének öröme, folytatni a pálinkázást.

— **Király Pál.** Gyulafehérvár monographiájának megírója, folyó hó 3. és 4-én a városi tanács levéltárát tanulmányozta, sok érdekes okmány van elhelyezve itt, nagy részben a fejedelmi idők-zak-ból, továbbá azon időből is, midőn Erdély a Habsburg ház ural-kodása alatt állott. — feltalálható Steinville tábornok 1717-beli rende-dele, mely szerint a város az addigi helyéről külföldre is már több városrészrel beépített területnek katonailag felmért üres telkeire leköltözését rendeli el, — nem érdektelen jelezünk a különböző ezek okmányait, tanácskozási jegyzőkönyveit. — Szakavat tudó-sunk ezen levéltár után, más irattárak tanulmányozására fordítja idejét. Mint tudjuk e monographia I-ső kötete ez év folyamán már a tanáchoz be fog nyújtani, és jövő év május havában már nyomta-tásba is meg fog jelenni. Ezen az összes erdélyi városokat különösen érdeklő monographiára az előfizetési felhívás később fog kibocsátat-ni, azt hisszük, hogy az egyes városi közönségek készséggel fogják a különben is esékély áron beszerezhető munkát még ға megjelenés előtt Gyulafehérvár város tanácsa útján előfizetni, a munka bolti ára sokkal több leend mint a megrendelési ár.

KÖZGAZDASÁG.

Erdélyrészi nyolczadik tenyészállatkiállítás
Kolozsvárt. 1890. aug. 29., 30., 31. és szept. 1-én
a kolozsvári sétátéren, rendezi az erdélyi gazda-sági egyesület állatkiállítási szakosztálya.
(Folyt.)

7. Űsző, 2—3 éves: Aranydíjak: 70, 50 és 30 frank
Pénzdíjak: 25, 15 és 10 forint.

A program 3 ik pontja szerint, az aranydíj főleg a nagyobb birtokosok, a pénzdíj kizárólag kisebb birto-kosok részére van kitűzve; a kisebb birtokos azonban az aranydíjakra is versenyezhet.

Külön díjak. A 6. „Fejőstehén,” című alosztály-ban 100 frtot tűzött ki Kolozsvár sz. kir. városa, melyre kolozsvári kisbirtokosok, — azaz olyanok, kik legfejebb 50 holdnyi gazdasággal brnak — pályázhatnak.

Első díj: 50 frt, a tulajdonos-kiállító saját nevelésű teheneért, Második díj: 25 frt Harmadik díj: 15 frt
Negyedik díj: 10 frt oly tehénert, mely legalább e y év óta van a kiállító tulajdonában. Jutalom a viszonylag legjobb állatnak is adandó, ha legalább 5 tehén van k-állitva. —

III. osztály: Idegen fajú szarvasmarha. csak tisztá-vérű állatok díjazhatók. 1. Bikák: Első díj: 100 frank
Második díj: 50 frank. 2. Tehenek és űszők: Első díj: 80 frank. Második díj: 40 frank Ezen díjakra minden birtokos, különbség nélkül, pályázhat. —

IV. osztály: Bival. 1. Bikák: Díjak: 150, 100 és 50 frank. 2. Tehenek és űszők: Díjak: 100, 80 és 50 frank. Ezen díjakra minden birtokos állatja, különbség nélkül, pályázhat; azonban bikák csak 4 éves korig ver-senyezhetnek, vénebb bikák csak dícsérő oklavelet nyer-hetnek.

V. osztály: Juh. Kiállítandó legálább 5 darab 1

kossal 1. Hazai fajta: Aranydíjak: 100, 75, 50 és 25 frank. Pénzdíjak: 15 és 10 forint. 2. Idegen fajták és keresztezések: Aranydíjak 30 és 20 frank. A program 3-ik pontja szerint az aranydíj főleg a nagyobb birtoko-sok, a pénzdíj kizárólag kisebb birtokosok részére van kitűzve: a kisebb birtokos azonban az aranydíjakra is versenyezhet.

VI. osztály: Sertés. Kiállítandó csoportonként 4—12 drb (legalább 1 kannal), — eladási czélból, helypénz fizetése mellett, akárhány. 1. Hazai fajta: Aranydíjak 80, 50 és 30 frank. Pénzdíjak: 15 és 10 frt. 2. Idegen faj-ták és keresztezések: aranydíjak: 30 és 20 frank. A program 3-ik pontja szerint az aranydíj főleg a nagyobb birtokosok, a pénzdíj kizárólag kisebb birtokosok részére van kitűzve: a kisebb birtokos azonban az aranydíjakra is versenyezhet.

VII. osztály: Baromfi. Tyuk, gyögytyuk, lud, récze, pulyka és gajamb. Kiállítandó 1] törzs, azaz, 1 him és 2 nőstény. Díjak: 300 frt értékig, melyeket a bíráló bizottság belátása szerint fog csoportosítani. — B kitűzött arany- és pénzdíjakon kívül minden osz tályban, tetszés szerinti számban oszthat ki a bíráló bizottság dícsérő okleveleket.

Külön osztály: Hizott állatok. Tekintet nélkül a fajra és neme, ldijazandó a egjobban hizott. 1. Szarvas-marha: Első díj: 150 frank. Második díj: Harmadik díj: 50 frank. 2. Sertés: Első díj: 75 frank. Második díj: 50 frank. Harmadik díj: 25 frank. Ezen díjakra minden hizlaló, különbség nélkül, pályázhat.

Külön pályázat kettős fogatok versenyre. Első díj: 200 frank Második díj: 100 frank ezen versenyben a loosztály jürjre a lovak származására és ivarára való minden tekintet nélkül ítél. Bejelentési határidő: 1890. augusztus 26 iki déli 12 órája; bejelentési díj páronkét 4 frt. A fogatok a kiállítás tartama alatt délutánonként 5—6 óráig kocsiba fogva, a sétatéri nagy fasonon járta-tandók. —

4. A kiállítási napirend a következő: Első nap: Péntek, augusztus 29-én reggel 7 óratól délután 3 óráig a bíráló bizottság működése, mialatt e kiállítás látogatása tilva van.

Délután 3 órakor: a kiállítás megnyitása a bírálati eredmény kifüggesztése, 6—8 óráig zene: 5—6 óráig fogatok jártatása; betépti díj e napon 1 frt.

Második nap: Szombat, augusztus 30-án reggel 9 óratól kezdve lóvásár és loárverés, délután 4—7 óráig zene; 4—6 óráig az elővezethető alatok elővezetése; 5—6 óráig fogatok jártatása; belépti díj e napon 50 kr.

Esti 6 órakor az állatkiállítás szakosztály részjegy-tulajdonosainak közgyűlése.

Harmadik nap: Vásárnap. augusztus 31 én di e. 10 órakor 800 frt erejéig állatkiállítás részjegyszelvények kisorsolása; délután 5 órakor a díjak ünepélyes kiosztá-sa, továbbá 4—5 óráig zene; 4—5 óráig az elővezet-hető állatok elővezetése; 5—6 óráig fogatok jártatása! belépti díj e napon 30 kr.

Negyedik nap: Hétfő, szeptember 1-én délután 4 órakor sorsjáték, 4—8 óráig zene, belépti díj e nadou 50 krajczár.

Gyermekek és katonák (az örmesterig bezárólag) a fent említett belépti díjnak felét fizetik.

Névre szóló állandó belépti jegy, mely mind a négy napon tulajdonosa által bárnyászori belépésre hasz-nálható darabonként két forintért váltható.

A kiállítás naponta délelőtt 8 óratól esti 7 óráig a látogatók részére nyitva áll.

Egyszermint figyelmeztetjük a t. közönséget, hogy ezen kiállítás alatt folyik le a kolozsvári országos vásár. és pedig augusztus 19-én lóvásár. 30 és 31-én barom-vásár, szeptember 1 én kezdődik a terményvásár.

Általános tudnivalók: 1. A kiállítás állandó helye a kolozsvári sétatérnek északnyugoti oldalán e czelra kü-ön elkerített terület.

2. Hogy a rendező bizottság a részvétel mérvére idejekorán tájékozva legyen, a bejelentések 1890. július 15 étől augusztus 15-éig bezárólag fogadtatnak el; a szükséges bejelentő izek minden kiállítani szándékozónak díjlatlanul küldetnek meg. A bejelentő az iv minden rovatának pontos és hiteles kitöltéséért felelősséget vállal. Különösen fontos, hogy az állat netaláni eladási, vagy kikiállítási ára, számmal és betűvel legyen kiírva. Az áraknak méltányos megálapítását ugy a kiállítási vásár, mint az egyesek érdekében a t. tulajdonosoknak teljes figyelmükbe ajánljuk.

3. Minden bejelentéshez az esedékes helypénz és a többi illeték melléklendő, e nélkül a bejelentés tekin-tetbe vétetni nem fog.

A helypénz a kiállítás tartamára következőleg van megálapítva;

I. Lovaknál mánnek vagy csikós kanczának külön (box) 6 frt. egyes loállás 3* II., III., IV. és VII. tonyészbika darabonként 3* marha és bivalnál más marba

2* V. és VI. juh és sertésnél csomónként 2* Hizott

Ny. Wokál Jánosnál Nagyenyeden, 1890

sertések darabja 50 kr. VIII. Baromfinál törzsenkén 50 lr.

A kiállításra küldött állatok csakis a helypénz nyugta előmutatása mellett fogadtatnak be, mely igazo-lásul szolgál.

4. Arany vagy pénzdíjat — a hizók különosztályát és a kettős fogatok rrsenyét kivéve — csakis erdély-részi tenyészítő nyerhet.

Az odaitélt díjakat jelző tablácskákna kifüggesz-tése a megejtett bírálat után azonnal történik.

5. Az augusztus 30-ára kitűzött loárverésen bárminő nem kiállított ló is — darabonként 1 frt engedélydíj lefizetése mellett — elővezethető és eladható.

A kiállított lovak minden külön díj nélkül árusít-hatók, a vevő azonban azokat csak a kiállítás bezárta után veheti át.

6. A bíráló bizottság részben a különböző gazda-sági egyesületeknek e czélból felkért t. küldötöiből, rész-ben a rendező bizottság által közvetlenül meghívott szak-értőköl alakul.

A bírálat az értékszámrendszer (pointirozás) szerint történik;

(Folyt. köv.)

Felelős szerkesztőség:

Dr. MAGYARI KÁROLY. TÖRÖK BERTALAN.

Kiadótulajdonos: WOKÁL JÁNOS.

Verfälscht schwarze Seide.

Man verbrenne ein Musterchen des Stoffes, von dem man kaufen will, und die etwaige Verfälschung tritt sofort zu Tage: Echte, rein gefärbte Seide kräuselt sofort zusammen, verloscht bald und hinterlässt wenig Asche von ganz hellbräunlicher Farbe. — Verfälschte Seide (die leicht speckig wird und bricht) brennt langsam fort, namentlich glimmen die „Sehnsfäden“ weiter (wenn sehr mit Farbstoff erschwert), und hinterlässt ein dunkelbraune Asche, die sich im Gegensatz zur echter Seide nicht kräuselt sondern krümmt Zerdrückt man die Asche, der echte Seide, so zerstäubt sie, die de-verfälschten nicht. Das Seidenfabrik-Depot von G. Henneberg (K. u. K. Hofhof.) Zürich versendet gern Muster von seinen, echten Seidenstoffen an Jedermann, und liefert einzelne Roben und ganze Stücke porto- und zollfrei in's Haus (5)

Szám 271—890. tkvi.

Árverési hirdetmény.

Az abrudbányai kir. járásbíróság, mint telekkönyvi hatóság álta közhírré tétetik, hogy özvegy Birlea Niculáne és Janku Simión vég-rehajtatóknak Popa Jusu lui Petru végrehajtást szenvedő elleni 186 frt tőke, ennek 1884. márczius hó 31-tó járó 8% kamatai, 32 frt 15 kr eddigi és ezutáni költségek s járulékal behajtása végett a topán-falvi kir. járásbírószághoz tartozó Lupsa községi 424. és 1329. számú tjkben foglalt következő ingatlanok az 1881. évi 60. t. cz. 156. t. e. értelmében egészen: 424 sztkjben foglalt omladék, kaszálók, Je-gelők, erdők, kertek, faház és ház összesen 450 frt 90 kr becsérték-ben, az 1329 telekjtkben Popa Dumitrune névère átírt 3541. hrsz. számtó 14 frt 50 kr. becsértékben és tartozékai Lupsa községben a községházánál megtartandó nyilvános bírói árverésen 1890. augusztus 11-n d. e. 10 órakor becsáron alól is — a becsár 10%-ának a bírói kiküldött kezéhez leendő előleges letétele mellett — elfognak adatni.

Vevő köteles a vételárak felét 15 nap alatt, a másik felét az ár-verés jogerőre emelkedésétől számítandó 30 nap alatt, és ugyanazon naptól számítandó 6% kamatokkal együtt a gyulafehérvári kir. adó-hivatalnál a 39425/1881 sz. i. m. letéti szabályrendelet értelmében lefizetni

Ezen hirdetményen kibocsátott árverési feltételek a hivatalos órák alatt ezen kir. járásbírószág telekkönyvi hatósága és L u p s a község előljárásgánál tekinthetők meg.

A kir. járásbírószág, mint tkvi hatóságtól.

Abrudbányán, 1890. évi máczius hó 7-én.

László József, kir. aljbíró.

Sz. 3964—889
tkvi

Árverési hirdetmény.

Az abrudbányai kir. járásbírószág, mint telekkönyvi hatóság részéről közhírré tétetik, hogy Resiga George végrehajtatóknak Petri-celle George lui Jnon Cuncean végrehajtást szenvedő elleni 157 frt tőke, s járulékal behajtása végett a topánfalvi kir. járásbírószág terü-letéhez tartozó Ponorel községi 5097. és 411. sztkjnyben foglalt következő ingatlanok az 1881. 60. t. cz. 156. §a értelmében egészen a 80. sztkjben foglalt ház, kaszálók, legelők és esütről álló ingat-lanok 655 frt becsértékben, a 97. sztkjben foglalt köveces és ma-lomárok, a 411. malom és ház 160 frt becsértékben, és tartozékai Ponorel községben a község házánál megtartandó nyilvános bírói árverésen 1890. évi júliushó 30-ik napján délelőtt 10 órakor becsáron alól is — a becsár 10%-ának a bírói kiküldött kezéhez leendő előleges letétele mellett — elfognak adatni.

Vevő köteles a vételárnak felét 15 nap alatt, más felét az árverés jogerőre emelkedésétől számítandó 30 nap alatt és ugyan-azon naptól számítandó 6% késedelmi kamatokkal együtt a gyula-fehérvári kir. adóhivatalnál a 39425/81. sz. igazságügyminiszteri letéti szabályrendelet értelmében lefizetni.

Ezen hirdetményen kibocsátott árverési feltételek a hiva-talos órák alatt ezen kir. jbir. telekkönyvi hatóságnál, és Ponorel köz-ség előljárásgánál megtekinthetők.

A kir. járásbírószág, mint telekkönyvi hatóság.

Abrudbányán, 1890. márczius 7.

László József, kir. aljárásbíró.

Szerkesztés
Nagy
A KIADÓ
lap szelle
közlemény
Kiadó
Wokál János
az előfizet
bérmentek
Kéziratok n

Nem oly egyének, kik érezték mind bujdosott s gyar muzsa színvonalon nem a mega szabb, mi so fenséges költ serű prózaja.

Azóta v számára tün szive megdó színművészet és más nagy rőgnak; mag sokaknak alv dok szynfoniá

A kultu zője három a magyar fő ban: Kolozs nehény hely kőház, s a l iránta érdekl talat, mit e zönségnél sz lások most i nak el nem tartja a mag vidék közön ma is Tháli

És ez még a műv

Emlék

lzen sz lehet. Eme n képzeletet meg séges olyan len emberek

Egy na Megfag s testét felom

Miután a szőlőhegye helyzetének, igen hiányos olvasóim előtt

A semm vegyük le tel tek eme nap erdőkbén.

A Beth szőlő aljában egy sajtó az utczában lak rendben sok közel értek, ket figyelem innen Torda

Menek Marad